

Editörler

**Dr. Levent Altınay
Dr. Osman M. Karatepe
Dr. Muharrem Tuna**

**Daha iyi bir dünya için
TURİZM
Sayı 2**

mtcon

Editörler

Dr. Levent Altınay

İşletme Fakültesi, Oxford Brooks Üniversitesi, Birleşik Krallık

Dr. Osman. M. Karatepe

Turizm Fakültesi, Doğu Akdeniz Üniversitesi, Kıbrıs

Dr. Muharrem Tuna

Turizm Fakültesi, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Türkiye

**DAHA İYİ BİR DÜNYA İÇİN TURİZM
SAYI 2**

ISBN 978-1-955833-10-3

Editörler

Dr. Levent Altınay

İşletme Fakültesi, Oxford Brooks Üniversitesi, Birleşik Krallık

Dr. Osman. M. Karatepe

Turizm Fakültesi, Doğu Akdeniz Üniversitesi, Kıbrıs

Dr. Muharrem Tuna

Turizm Fakültesi, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Türkiye

ISBN 978-1-955833-10-3

**** Yazım hataları, telif hakkı olan materyaller, teknik ve içeriksel hatalardan yazarların kendileri sorumludur.***

© USF M3 Publishing 2022

This work is subject to copyright. All rights are reserved by the Publisher, whether the whole or part of the material is concerned, specifically the rights of translation, reprinting, reuse of illustrations, recitation, broadcasting, reproduction on microfilms or in any other physical way, and transmission or information storage and retrieval, electronic adaptation, computer software, or by similar or dissimilar methodology now known or hereafter developed. The use of general descriptive names, registered names, trademarks, service marks, etc. in this publication does not simply, even in the absence of a specific statement, that such names are exempt from the relevant protective laws and regulations and therefore free for general use. The publisher, the authors and the editors are safe to assume that the advice and information in this book are believed to be true and accurate at the date of publication. Neither the publisher nor the authors or the editors give a warranty, express or implied, with respect to the material contained herein or for any errors or omissions that may have been made. The publisher remains neutral with regard to jurisdictional claims in published maps and institutional affiliations.

This imprint is published by USF M3 Publishing, LLC

The registered company address is: University of South Florida, 8350 N Tamiami Tr, Sarasota, FL 34243 USA.

Yardımcı Editörler

Dr. Alaattin Başoda

Turizm Fakültesi, Aksaray Üniversitesi, Türkiye

Dr. Seden Doğan

Turizm Fakültesi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Türkiye

Dr. Muhittin Çavuşoğlu

The W. A. Franke İşletme Fakültesi, Kuzey Arizona Üniversitesi, Amerika Birleşik Devletleri

Editör Yardımcıları

Gökhan Şener

Turizm Fakültesi, Necmettin Erbakan Üniversitesi, Türkiye

Basak Özyurt

Uygulamalı Bilimler Fakültesi, Trakya Üniversitesi, Türkiye

Sinan Baran Bayar

Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kırklareli Üniversitesi, Türkiye

ISBN 978-1-955833-10-3

Edebî Eserlerdeki Kurgusal Mekânların Somutlaştırılarak Turizme Kazandırılması: Zeyniler Köyü Çalığışu Evi

Zeynep Yamaç Erdoğan

Turizm Fakültesi
Sakarya Üniversitesi, Türkiye

Özet

Bu çalışmada turizm ve edebiyat arasındaki ilişki doğrultusunda, Türk Edebiyatı yazarı Reşat Nuri Güntekin'in "Çalığışu" romanında yer verdiği Zeyniler Köyü, edebiyat turizmi açısından incelenmiştir. Çalışmada, romandaki kurgusal başkarakterin yaşadığı evin somutlaştırılarak "Çalığışu Evi" adıyla ziyarete açılmasıyla Zeyniler Köyü'nün turizm açısından potansiyelini saptamak amaçlanmıştır. Zeyniler Köyü yerinde incelenerek, nitel araştırma yöntemlerinden mülakat tekniği kullanılmış ve katılımcılardan elde edilen veriler derlenerek içerik analizi yapılmıştır. Araştırmadan elde edilen bulgular doğrultusunda; eser ile gerçeklik arasında çeşitli benzerliklerin ve farklılıkların olduğu anlaşılmıştır. Ayrıca Zeyniler Köyü'nün henüz keşif aşamasında bir destinasyon olarak edebî değerinin yanı sıra tarihî ve doğal güzellikleriyle ön plana çıkmaya çalışan ve geleceğe yönelik önemli turizm potansiyeline sahip bir destinasyon olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelime: Çalığışu, edebiyat turizmi, Zeyniler Köyü, destinasyon

Concretizing the Fictional Places in Literary Works and Bringing them to Tourism: Zeyniler Village Çalığışu House

Abstract

In this study, in line with the relationship between tourism and literature, Zeyniler Village which is included in the novel Çalığışu by Turkish Literature writer Reşat Nuri Güntekin, has been examined in terms of literary tourism. In the study, it is aimed to determine the tourism potential of Zeyniler Village with the house in which the fictional main characters live concretized and opened to visitors under the name of Çalığışu Evi. Zeyniler Village was examined on-site, at the same time as one of the qualitative research methods, interview technique was used, and content analysis was conducted by compiling the data obtained from the participants. In line with the findings, It has been understood that there are various similarities and differences between the book and the reality. In addition, it has been concluded that Zeyniler Village is a destination that is trying to come to the fore with its historical and natural beauties as well as its literary value as a destination in the exploration stage and has an important tourism potential for the future.

Keywords: Çalığışu, literary tourism, Zeyniler Village, destination

Recommended Citation: Yamaç Erdoğan, Z. (2022). Edebî eserlerdeki kurgusal mekânların somutlaştırılarak turizme kazandırılması: Zeyniler Köyü Çalığışu Evi [Concretizing the fictional places in literary works and bringing them to tourism: Zeyniler Village Çalığışu House]. In L.

Altınay, O. M. Karatepe, & M. Tuna (Eds.), *Daha iyi bir dünya için turizm* (Vol 2, pp. 1–9). USF M3 Publishing. <https://www.doi.org/10.5038/9781955833103>

Giriş

Multidisipliner bir yapıya sahip olan turizmin birçok bilim dalıyla ilişkisi olduğu gibi edebiyatla da ilişkisi söz konusudur. Özellikle edebî eserlerde geçen gerçek mekânların, ziyarete uygun hâle getirilmesi ya da hayalî/kurgusal mekânların somutlaştırılarak söz konusu eseri çağrıştıracak şekilde tasarlanmasıyla ziyarete açılması turizmi de ilgilendirir bir hâl almıştır. Nitekim söz konusu edebî eserleri okuyan, duyan veya merak eden ziyaretçilerin, eşsiz nitelikteki bu tür yerleri ziyaret etme amacıyla turistik faaliyetlere katılması, edebiyatla turizm arasındaki ilişkinin boyutlarından biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Edebiyat turizmi ya da edebî turizm olarak adlandırılan bu tür turizm hareketlerinde ziyaretçiler, bir yazarın, şairin hayatıyla ilgili ya da bir edebî eserle ilişkili mekânları, nesnelere yerinde görmek ve deneyimlemek ister. Bu çalışmada, Türk Edebiyatı'nda birçok esere imza atmış roman, öykü ve oyun yazarı olan Reşat Nuri Güntekin'in ilk kez 1922 yılında gazetede tefrika edilen ve aynı yıl içinde kitap olarak basılan “Çalikuşu” isimli romanında geçerek, akıllarda yer eden Zeyniler Köyü'nün eserdeki tasvirleri incelenmiş ve 2013 yılında yazarın ve eserin anısını yaşatmak amacıyla ziyarete açılan Çalikuşu Evi/Zeyniler Konağı yerinde incelenerek konuyla ilgili olduğu düşünülen kişilerle görüşmeler yapılmıştır. Bu bağlamda çalışmanın amacı; Çalikuşu Evi'nin yer aldığı Zeyniler Köyü'nün eserdeki betimlemelerle karşılaştırmasının yapılarak, hayali bir evin somutlaştırılarak ziyarete açılmasının Zeyniler Köyü'nün edebiyat turizmi açısından ne tür bir potansiyele sahip olduğunu saptamaktır. Turizm alanında bu kurgusal mekânın ziyarete açılması ve turist çekmesiyle ilgili daha önce çalışma yapılmaması da, çalışmanın özgünlüğünü ve önemini vurgular niteliktedir.

Literatür Taraması

Bilim dalları ve disiplinler arasındaki kesişim noktaları temelinde belirginlik kazanan kültür biliminin araştırma konularından birini meydana getiren edebiyat ve turizm ilişkisi, kültür ekonomisi ve yönetimi açısından önem arz etmektedir. Bu bağlamda edebî eserler, kültür turizminin gelişmesinde ve bir destinasyonun kültür turizmi merkezi olmasında belirgin role sahiptir. İmge yaratıcı yönleriyle öne çıkan yazarlar ve şairlerin bir destinasyona eserleri vasıtasıyla özgünlük ve yeni bir kimlik kazandırarak destinasyon markalaşmasına katkı sağlamaları söz konusu olabilmektedir (Özdemir, 2009, s. 32). Turistlerin bireysel veya kitlesel olarak edebî eserlerden etkilenip yeni destinasyonlara ziyaretler gerçekleştirmesinin temelinde turizm ve edebiyat arasındaki ilişki ve etkileşim açıkça görülmektedir. Edebiyat turizmi, odağında edebiyatın yer almasıyla ve edebî metnin yolculuğun önüne geçmesiyle diğer turizm türlerinden ayrılır. “Kültür turizmi” çatısı altında “edebiyat turizmi/edebî turizm” olarak adlandırılan bu turizm türleri destinasyonların pazarlama stratejilerinde de ön plana çıkmaktadır (Lidar, 2021, ss. 35-36).

Literatürde turizm ve edebiyat ilişkisini çeşitli örneklerle ve araştırmalarla ortaya koyan yerli ve yabancı çok sayıda çalışma mevcuttur (Squire, 1994; Herbert, 2001; Özdemir, 2009; Watson, 2009; Atınç & Karadeniz, 2011; Aliğaoğlu & Narlı, 2012; Çimen, 2013; Hoppen vd., 2014; Tırıl, 2018; Quinteiro vd., 2020). Edebiyat turizmi üzerine yapılan çalışmalardan Squire (1994) çalışmasında bir destinasyondaki özgünlük ve mirasın korunmasında edebiyat turizminin öneminin altını çizmiş ve bu turizm türünü kültürel bir iletişim biçimi olarak nitelemiştir. Quinteiro

vd., (2020) de benzer şekilde edebiyat turizminin gelişimine yatırım yapmanın, her şeyden önce edebî mirasın ve edebî bağlantıları olan mimarî mirasın korunmasına yatırım yapmak anlamına geldiğini vurgulamıştır. Çimen (2013) turizm ve edebiyat etkileşimi üzerine yaptığı çalışmada; turizmin edebî eserlerin oluşmasına; edebiyatın da turizmin belirli kişilere ve alanlara yayılmasına katkı sağladığını ortaya çıkarmıştır. Aliğaoğlu & Narlı (2012) çalışmasında edebiyatı, turizmi teşvik eden bir kültürel varlık olarak ele almış ve Türkiye’de edebiyat turizmine yönelik önemli potansiyel alanlar olduğunu örneklerle açıklamıştır.

Reşat Nuri Güntekin’in Çalıkuşu romanıyla ünlenmiş olan Zeyniler Köyü, doğal güzelliklerinin yanı sıra Osmanlı dönemine ait eserleriyle ve Bizans döneminden kalma manastırlarıyla farklı zenginlikte değerlere sahiptir. Bununla birlikte Zeyniler Köyü, doğa sporlarına uygun yürüyüş parkurlarıyla ve bölgede gerçekleştirilen organik üretimlerle de önemli bir turizm potansiyeline sahiptir. Tarihî ve doğal güzellikleriyle Zeyniler, Yıldırım Belediyesi’ne bağlıdır ve şehir merkezinden yaklaşık 10 dakika mesafededir. Bir turizm bölgesi haline getirilmek istenen destinasyon, Çalıkuşu romanına ilham kaynağı olarak gerçekte yaşamış olan Feride’nin evi ve Çalıkuşu Evi gibi mekânları turistlerin ziyaret etmesine olanak sağlayarak kültür turizmine ev sahipliği yapmaktadır (Yıldırım Belediyesi, 2021). Çalıkuşu romanında Reşat Nuri Güntekin, başkarakter Feride’nin genç yaşta Anadolu’nun çeşitli yerlerinde öğretmenlik yaparken yaşadığı zorlukları ve iç dünyasındaki fırtınaları konu edinir. Feride karakterinin öğretmenlik yaptığı ve zorluklarla mücadele ettiği yerlerden biri de Bursa’nın Zeyniler Köyü’dür. Yazar, eserinde Zeyniler Köyü’nde yaşanan hadiselerle geniş şekilde yer vermiş olup, Zeyniler Köyü’nü okuyuculara şu şekilde tasvir etmiştir (Güntekin, 2019, ss. 213-215):

“Taşların arasından minare merdiveni gibi dik bir yoldan inmeye başladık. Aşağıda akşamın alacakaranlığı içinde kapkara bir servilik, etrafı çitle çevrilmiş, çıplak bahçeler arasında tek tük kulübeler, tahta evler göründü. İlk bakışta Zeyniler bana, hâlâ yer yer dumanları tüten bir yangın harabesi gibi göründü... Herhalde bu Zeyniler şimdiye kadar işittiğim ve resimlerini gördüğüm köylerden hiçbirisine benzemiyordu... Yapraklarına varıncaya kadar siyah görünen bu köyde gördüğüm ilk renk bu kırmızı tahta oldu!... Bu köyün evleri, sokakları, mezarları gibi çocuklarında da siyah bir neşesizlik var.”

Edebiyat turizmi açısından Çalıkuşu Evi/Zeyniler Konağı’yla geliştirilmeye açık, doğal güzelliğiyle ve temiz havasıyla ön plana çıkan Zeyniler Köyü, henüz keşfedilme aşamasında olan bir destinasyondur. Çalışmanın devamında Zeyniler Köyü’nün Çalıkuşu eseriyle olan ilişkisini ve destinasyonun turizm potansiyelini anlamaya yönelik hazırlanmış olan araştırmanın detaylarına yer verilecektir.

Yöntem

Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden mülakat tekniği kullanılmıştır. Bu doğrultuda Çalıkuşu Evi/Zeyniler Konağı’nın yer aldığı Bursa Zeyniler Köyü 20 Ağustos 2021 tarihinde araştırmacı tarafından ziyaret edilmiş, aynı gün içinde köy muhtarı, konakta hizmet sunan 2 çalışan ve 4 ziyaretçi olmak üzere toplam 7 katılımcı ile yüz yüze mülakatlar gerçekleştirilmiştir. Mülakatların 2’si katılımcıların izni doğrultusunda ses kaydı alınarak gerçekleştirilmiş olup toplam 52 dakika sürmüştür. Diğer 5 katılımcıdan alınan bilgiler ise yazılı olarak kaydedilmiş ve arşivlenmiştir. Katılımcılara aşağıda yer alan sorular yöneltilmiştir:

1. Çalıkuşu romanını okudunuz mu? Eser hakkında bilgi sahibi misiniz?
2. Çalıkuşu romanını okuduysanız eserde geçen Zeyniler Köyü tasviri ile gerçeklik arasında ne tür benzerlikler ya da farklılıklar buldunuz?

3. Bu atmosferde neler hissettiniz?
4. Böyle bir hayali mekânın somutlaştırılarak ziyarete açılması hakkında ne düşünüyorsunuz?
5. Buraya gelen ziyaretçi yoğunluğu nedir? Turist profili kimlerden oluşuyor?
6. Gelen ziyaretçilerin ekonomik, çevresel vb. olumlu, olumsuz etkileri nelerdir?
7. Çalığışu Evi'nin ve Zeyniler Köyü'nün tanıtımı ve reklamı yapılıyor mu? Daha çok ziyaretçi çekebilmek için ne tür çalışmalar yapıyorsunuz?
8. Çalığışu Evi ve Zeyniler Köyü'nün turizm potansiyeli hakkında ne düşünüyorsunuz? Geleceğe yönelik planlarınız nelerdir?

Katılımcılardan alınan cevapların tamamı yazıya aktarılarak verileri niteleyecek ve kendi içlerinde ortak bir paydada birleştirecek kategoriler belirlenmiştir. Bu kategoriler; “eser ile benzerlikler/farklılıklar”, “turist profili ve yoğunluğu”, “turizmin destinasyona etkileri”, “tanıtım ve reklam”, “destinasyonun geleceği” şeklinde oluşturulmuştur. Elde edilen veriler içerik analizine tabi tutularak belirlenen 5 kategori altında derlenmiştir. Verilerin şeffaflığını sağlamak adına, kategoriler altında katılımcılardan alınan cevapların gerekli durumlarda doğrudan aktarımına yer verilmiştir. İçerik analizinden elde edilen bulgulara bir sonraki başlık altında yer verilmiştir.

Bulgular

Araştırmada 4 erkek ve 3 kadın olmak üzere toplam 7 katılımcıdan alınan cevapların içerik analizine ilişkin bulgular şu şekildedir:

Bursa şehrinin merkez ilçelerinden Yıldırım'a bağlı Zeyniler Köyü, merkezden yaklaşık 5-6 km uzaklıkta dik bir yokuş ile ulaşılan, şehirleşmeden uzak, doğası bozulmamış ve yeşilliğiyle ön plana çıkan 175 haneli bir destinasyondur. Yerel halkın kışın şehirde yaşayıp yazın geldiği bu köye 30 yıl öncesine kadar binek hayvanlarıyla veya yürüyerek ulaşılırken, elektriğin ise yaklaşık 10 sene önce köye getirilmesi tamamen yerel halkın o yaşam şekliyle mutlu olması ve bu hizmetlere yönelik bir talebinin olmamasıyla açıklanmıştır.

Zeyniler Köyü'nde 1998 yılına kadar Feride isimli bir kadın gerçekten de yaşamıştır. Reşat Nuri Güntekin'in Bursa Erkek Lisesi'nde öğretmenlik yaptığı dönemde doğa ile iç içe bir ortamda romanını yazmak amacıyla Zeyniler Köyü'ne uğraması ve çalışmaları esnasında küçük bir kızın kendisine sürekli bakıp utanarak bir ağaca saklanması üzerine yazar, bu küçük kızın ismini öğrenir ve romanının başkarakterine bu ismi verir. Küçük kızın sürekli kendisinden utanarak kaçması ve ağaca saklanması üzerine de Feride'ye “nereye kaçıyorsun çalığışu gibi?” diye sorar ve bu anıdan esinlenerek romanının başkarakterini Feride'ye “Çalığışu” mahlasını vererek romanına da “Çalığışu” ismini verir. Zeyniler Köyü'ndeki sokaklara da Reşat Nuri Güntekin, Çalığışu gibi isimler verilmiş olup hem yazarın hatırasını yaşatmak hem de turistlerin ilgisini çekmek amaçlanmıştır. Bununla birlikte köyde gerçek Feride'nin yaşadığı ev de hala mevcuttur ve belediye tarafından müze yapılmak istenmiştir fakat çeşitli anlaşmazlıklar sebebiyle ev başkasına satılarak özel mülk statüsüne geçmiştir.

Zeyniler Köyü'nün kadınları tarafından 41 ortakla kurulan kooperatif 12-15 arası aktif üyesiyle Çalığışu Evi/Zeyniler Konağı'nda ziyaretçilere “anne usulü” hizmet sunmaktadır. Terasın balkonunda ve konağın bahçesinde köyün yeşil manzarasına karşı organik kahvaltı başta olmak üzere çeşitli yiyecek-içecek hizmetleriyle turistleri ağırlayan yerli kadınlar, öğrencilere istihdam

sağlamakta, yurtdışına organik reçel, makarna, tarhana, turşu ihracatı yapmakta ve tesiste de bu ürünlerin satışını gerçekleştirmektedirler. Kooperatif üyesi kadınlar, ürün etiketlerine “Zeyniler Köyü-Çalığısu” yazarak dünya çapında bilinirliklerini arttırmaya ve markalaşmaya çalışmaktadırlar. Konağın teras katında Reşat Nuri Güntekin’in bütün eserleriyle birlikte köyün Çalığısu romanının yazıldığı yıllardaki fotoğrafı sergilenmektedir. Bununla birlikte ahşaptan, otantik bir havaya sahip olan odada bulunan eşyalarla da Çalığısu romanı başkarakteri Feride’nin orada yaşamış olduğu hissiyatı uyandırılarak turistlerin ilgisi çekilmeye çalışılmaktadır. Türk Edebiyatı’nın önemli eserleri arasına girmiş bu romanda adı geçen köylerden biri olan Zeyniler Köyü ve gerçek Feride’nin akrabalarından alınan bu bilgilerin yanı sıra, katılımcılardan araştırmaya temel oluşturacak bilgiler de aşağıdaki kategoriler altında derlenerek sunulmuştur.

Eser ile Benzerlikler / Farklılıklar

Katılımcıların 5’i Reşat Nuri Güntekin’in “Çalığısu” isimli eserini okuduğunu, 2’si ise okumadığını fakat romanın konusunu bildiğini ifade etmiştir. Romanın başkarakterine ismi verilen ve Zeyniler Köyü’nde 1998 yılına kadar yaşamış olan Feride’nin, akrabası olan yerel halktan bir katılımcı, eserdeki kurgu ile gerçeklik arasındaki farkı anlatırken önemli bir noktaya değinmiştir. Eserde Feride karakteri Zeyniler Köyü’nde bir okula öğretmen olarak gelmiştir fakat gerçekte bu köyde hiçbir zaman bir okul olmamıştır, köyde sadece Kuran kursu vardır. Bununla birlikte eserde yer alan Feride karakteri neşeli, hareketli, dışa dönük bir profil çizerken; gerçekte yaşamış olan Feride’nin hayatı boyunca utangaç yapıda olduğu ve öğretmen olmadığı belirtilmiştir.

Şekil 1. Zeyniler Köyü

Katılımcılar Zeyniler Köyü’nün kitapta kasvetli, iç karartıcı bir yer olarak tasvir edilmesine karşılık gerçekte yeşilliği, tertemiz havası, sessiz sakinliği, bozulmamış doğası ve eşsiz atmosferiyle görülmeye değer bir yer olduğunu vurgulamıştır. Ayrıca katılımcılar arasında köyün yerlilerinin tamamı (3 kişi) kendilerini burada yaşadıkları için çok şanslı hissettiklerini belirtmiştir. Ayrıca katılımcılardan biri de Reşat Nuri Güntekin’in romanın yazıldığı yıllarda köylerine gelmesinden duyduğu mutluluğu şu şekilde ifade etmiştir:

K1: “Biz çok şanslıyız böyle büyük bir yazar gelip bizim köyümüzü ziyaret ettiği için. O’nun adıyla, O’nun romanıyla ön plandayız. O’nun sayesinde daha çok biliniyoruz. Turistler gelip romanda geçen köy burası mı deyince biz çok mutlu oluyoruz.”

Şekil 2. Çalıkuşu Evi/Zeyniler Konağı

Turist Profili ve Yoğunluğu

Katılımcılar Zeyniler Köyü'ne şuan için daha çok Çalıkuşu romanından esinlenen, merak eden ve doğasever yerli turistlerin, bazen de Arap turistlerin geldiğini belirtmişlerdir. Özellikle hafta sonu trekking (dağ yürüyüşü) yapmak isteyenlerin ve dağcılarının uğrak yeri olan destinasyona, doğa sporları için yerli ve Avrupalı sporcuların da geldiğini eklemişlerdir. Turistlerin özellikle yaz aylarında yoğunluk gösterdiği, hafta sonları rezervasyonla hizmet verildiği fakat dünya genelinde yaşanan Covid-19 salgınının, Zeyniler Köyü'ne gelen belli miktardaki turist sayısının da azalmasına sebep olacak şekilde destinasyonu etkilediği belirtilmiştir. Katılımcılar arasında olan yerli turistler Çalıkuşu Evi/Zeyniler Konağı'na geliş sebeplerini; tesiste organik kahvaltı, ilgili, güler yüzlü hizmet ve kaliteli ürünlere erişim, yaz aylarında serinlemek, temiz hava almak olarak sıralamışlardır.

Turizmin Destinasyona Etkileri

Katılımcıların tamamına yakını destinasyonun turizme kazandırılmasından memnuniyet duyduklarını, şuan için gelen turistlerin ekonomik katkı sağladığı, çevresel bir bozulmaya yol açmadıklarını belirtmişlerdir. Ayrıca 3 katılımcı çevresel bir kirliliğin oluşması durumunda bunun sebebinin dışardan gelen turistler değil, şehirden gelen insanlar olacağını tahminlemişlerdir. Katılımcılardan biri ise köyde bulunan seyir terasında gelenlerin manzara izlerken yiyecek-içecek çöplerini o bölgeye bıraktıklarını ve bu durumdan memnun olmadıklarını ifade etmiştir. Yavaş yavaş binaların yapılmaya başlamasıyla doğanın bozulmasından endişe duyduklarını ifade eden bazı katılımcılar kontrolsüz ve plansız büyümenin yarardan çok zararının olacağını altını çizmiştir. Katılımcılardan biri konu ile ilgili düşüncelerini şu şekilde ifade etmiştir:

K7: "Biz henüz keşfedilmemiş bir köy sayılırız. Cumalıkızık Köyü gibi olmak istemiyoruz. Her tarafta işletme var. Evet, tarihi bir yer ama artık sadelikten çıkmış durumda herkes evinin altına işletme açmış durumda. Biz burada bir kamp alanı olsun, yürüyüş yolları düzenlensin, bu köy 138 dönüm, bir otopark yapacak yerimiz yok 50-100 ailenin arabayla gelmesi durumunda arabalara yer yok. Bunun altyapısı olmadan yapmamak gerekir."

Tanıtım ve Reklam

Katılımcılar destinasyonun reklam ve tanıtımının özellikle belediye tarafından yapıldığını, billboardlarda Zeyniler Köyü'nün tanıtıldığını, belediyenin gelen misafirlerini Çalıkuşu Evi/Zeyniler Konağı'nda ağırlayarak bilinirliğinin artmasına katkı sağladığını, tanıtım filmlerinin belediye sayfasında yer aldığını, belediye mensuplarının köye gelmesiyle medyanın da gelerek yapılan çekimlerin ulusal kanallarda yayınlandığını ve yerel gazetelerde reklam ve tanıtım içerikli haberlerin yapıldığını belirtmişlerdir. Emniyet tarafından da çok desteklendiklerini sık sık polis memurlarının bölgeye geldiğini belirten yerli katılımcılar, kendi sosyal medya hesaplarından da etkinlik içeriklerinin paylaşıldığını, tesiste şirketlerin kahvaltı programları düzenlediğini, önemli gezi programlarının gelip çekim yaparak tanıtımlarına katkı sağladığını ifade etmişlerdir.

Destinasyonun Geleceği

Çalıkuşu Evi ve Zeyniler Köyü'nün yakın zaman içinde daha çok duyulacağı ve tanınacağını düşünen katılımcılar, şimdiden Arap turistler tarafından kiralık evler aranmaya başladığını, önümüzdeki senelerde Zeyniler Köyü'nün yabancı turistler tarafından da daha çok ziyaret edileceğini düşünmektedir. Daha çok turistin gelmesiyle özellikle, kızak pisti, telesiyej, 10-20 kişilik orman gezisi yapılabilecek vagonlar, daha önce faaliyet gösteren fakat kapanan paraşüt pisti gibi sosyal aktivitelerin yapılabileceği tesislerin de artması gerektiği vurgulanmıştır. Fakat bölgeye gelen turist artışıyla birlikte doğal güzelliğin bozulabileceğinden endişe duyan bazı katılımcılar, önemli olanın otantiklik olduğunu, bölgenin bu haliyle kalması gerektiğini ifade etmişlerdir. Genel olarak katılımcılar Zeyniler Köyü'nün geleceğiyle ilgili umutlu olduklarını belirtmişlerdir. Araştırmadan elde edilen bulgular doğrultusunda; eserde tasvir edilen Zeyniler Köyü ile gerçeklik arasında belirgin bir fark olduğu, Zeyniler Köyü'nde yer alan Çalıkuşu Evi'yle destinasyonun edebiyat turizmi açısından çekiciliğine sahip olmasının yanı sıra, köyün doğal ve tarihî güzellikleri ile doğa sporlarına elverişliliği açısından da turistik bir çekim merkezi olabileceği anlaşılmıştır. Zeyniler Köyü'ne Çalıkuşu romanından etkilenerek gelen belli miktardaki turistin yanı sıra destinasyonun diğer çekicilikleri için gelen turistlerin de sayısı henüz kısıtlıdır. Bu sebeple destinasyon henüz keşif aşamasındadır ve turistlerden herhangi bir rahatsızlık duyulmamaktadır. Yerel paydaşlarla yapılan tanıtım ve reklam faaliyetlerinin de etkisiyle destinasyonun daha bilinir bir çekim merkezi olarak turizm potansiyelinin de artış göstereceği tahmin edilmektedir.

Sonuç ve Öneriler

Edebî eserlerin etkisinin sürekli olması ve bir eserin okunmasıyla kültürel tüketim sürecinin sona ermemesi, bireylerin seyahate ilişkin karar verme süreçlerinin şekillenmesinde rol oynar ve böylece edebî eserler turizm talebini ve dolayısıyla arzını oluşturur (Özdemir, 2009, s. 39). Yazarların veya edebî eserlerin, toplumda uzun zaman yer etmiş olmasıyla ya da popüler hale gelmesiyle kişilerin yazarlarla ilişkili destinasyonları ziyaret etmesi, tasarlanarak zenginleştirilmiş bir deneyimdir. Böylece ziyaretçiler yazarlarla ya da edebî eserlerle ilişkili nesnelere, hatıraları deneyimleyerek yazarla veya eserle bir ölçüde etkileşime girme olanağı sağlar (Hoppen vd., 2014, s. 37). Benzer şekilde Çalıkuşu eserinde adı geçen Zeyniler Köyü'nü ziyaret etmek, yazar ve esere ilişkin tasarlanmış nesnelere görerek evin ve köyün atmosferini yaşamak, turistlerin yazarla ve eserle bir bağ kurmasına fırsat yaratmaktadır.

Reşat Nuri Güntekin'in "Çalıkuşu" eserinde geçen Zeyniler Köyü'nün gerek araştırmacı tarafından yerinde incelenmesi gerekse katılımcılardan elde edilen bulgular doğrultusunda, "literatür taraması" başlığı altında da romandan alıntılanan Zeyniler Köyü'nün tasviriyile gerçektekinin benzeşmediği anlaşılmıştır. Nitekim yazar, Zeyniler Köyü'nü daima karanlık, kasvetli bir yer olarak tanımlayarak evleri harabeye benzetmiştir. Gerçekte ise Zeyniler Köyü yeşilliğiyle ön plana çıkan, temiz havasıyla ve atmosferiyle katılımcılar tarafından insanların içini açan bir yer olarak tanımlanmıştır. Bu durum romanda zorluklarla mücadele eden başkarakterin içinde bulunduğu psikolojik durumla karakterin ağzından bir aktarım olup romanın kurgusuyla açıklanabilir. Öte yandan bu noktada romanın yazıldığı yıllar ile günümüz arasında önemli bir zaman farkının olması ve kırsal bölgelerin giderek gelişmesiyle arada yine somut bir fark olabileceği yorumu yapılabilir. Nihayetinde romanın gerçekte yaşanmış olaylara dayanmaması, sadece isim olarak Zeyniler'den ve Feride'den ilham alınması, kurgunun tamamen yazarın hayal gücüne bağlı olması, eser ile gerçeklik arasındaki farklılıkların temel dayanağını oluşturmaktadır.

Araştırmanın bulgularından elde edilen sonuçlar doğrultusunda Zeyniler Köyü'nün Çalıkuşu Evi'yle eserdeki kurguyu somutlaştırarak edebiyat turizmine ev sahipliği yapmak isteyen bir destinasyon olduğu anlaşılmıştır. Fakat katılımcılar arasındaki olan yerel halk, Çalıkuşu eserinde başkarakterin anılarının geniş şekilde burada geçmesiyle köylerinin isminin ünlenmesinin yanı sıra doğal ve tarihî güzellikleriyle de Zeyniler Köyü'nün ön plana çıkmasını istemektedir. Köyün doğa sporlarına elverişliliğinin de geniş kitlelerce bilinmesini isteyen yerel halk üyeleri, yapılan tanıtım ve reklam faaliyetleriyle destinasyonun turizm potansiyelinin ortaya çıkarılması için çaba sarf etmektedir.

Zeyniler Köyü, Butler'ın (1980) destinasyon yaşam döngüsü modelindeki "keşif" aşamasında olan bir destinasyondur. Destinasyon, hakkındaki bilgi eksikliği, ulaşım ve tesis sayısındaki azlık sebebiyle belirli sayıda turistin ziyaret ettiği dönemini yaşamaktadır. Zaman içinde bilinirliğinin artması ve popülerleşmesiyle keşif aşamasında kalmayıp, destinasyon yaşam döngüsü doğrultusunda yol alabilecek potansiyele sahiptir. Katılımcılar arasında yer alan yerel halkın, köyün turizme açılmasından memnun olması, şuan turistlerden rahatsızlık duymaması, gelen belli miktardaki turistten ekonomik kazanç sağlanmasından duyulan memnuniyet durumu, Doxey'in (1975) Rahatsızlık Endeksi'ndeki 4 temel aşamadan ilk aşama olan "mutluluk" noktasına denk gelmektedir. Sonraki aşamalarda plansız büyümeyle ve taşıma kapasitesini aşacak boyutta turist gelmesiyle, destinasyonun doğal güzelliği ve temizliği başta olmak üzere, sahip olduğu kaynakları yitirmeye başlaması durumunda Rahatsızlık Endeksi'ndeki 3. ve 4. aşamalara tekabül eden kızgınlık ve "nefret" seviyelerine ulaşılması destinasyon ve yerel halk açısından en büyük tehdittir.

Sonuç olarak, edebiyat sayesinde meşhur olmuş bir köy olan Zeyniler Köyü'nün Çalıkuşu Evi ile edebiyatseverlerin dikkatini çekebilecek, sahip olduğu diğer turistik çekicilik unsurlarıyla edebiyat turizmi ve diğer alternatif turizm türlerine ev sahipliği yapacak potansiyele sahip bir destinasyon olduğu anlaşılmıştır. Burada önemli olan gerekli altyapının oluşturulması, destinasyonun doğru şekilde desteklenmesi ve stratejik pazarlama planlarıyla gelişmesine katkı sağlanmasıdır. Bu çalışmada Zeyniler Köyü destinasyonun keşfedilme aşamasındaki bir destinasyon olduğu ve geleceğin önemli turizm destinasyonlarından biri olmaya aday olduğu tespit edilmiştir. Yeni yapılacak araştırmalarda Zeyniler Köyü destinasyonunun gelişimi incelenerek hangi aşamada olduğu kaydedilebilir, edebiyat turizmiyle ön plana çıkabilecek yeni destinasyonlar keşfedilebilir.

Kaynakça

- Aliğaoglu, A., & Narlı, M. (2012). Edebî miras turizmi ve Türkiye’de edebî mekânlar. *Bilig Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi*, 60, 1-18.
- Atınç, S. & Karadeniz, Ş. (2011). Yeni bir kültürel konsept: Edebiyat müze kütüphaneleri. *Türk Kütüphaneciliği*, 25 (4), 519-530.
- Butler, R. (1980). The concept of a tourist area cycle of evolution: Implications for management of resources. *Canadian Geographer*, 24, 5-12.
- Çimen, H. (2013). Turizm ve edebiyat etkileşimi üzerine. *Karadeniz Uluslararası Bilimsel Dergi*, (17), 79-85.
- Doxey, G.V. (1975). A causation theory of visitor-resident irritants: Methodology and research inferences. In TTRA Sixth Annual Conference Proceedings (pp. 195-8). San Diego: TTRA.
- Güntekin, R. (2019). *Çalılıkusu*. İnkılâp Kitabevi.
- Herbert, D. (2001). Literary places, tourism and the heritage experience. *Annals of Tourism Research*, 28(2), 312-333.
- Hoppen, A., Brown, L., & Fyall, A. (2014). Literary tourism: Opportunities and challenges for the marketing and branding of destinations?. *Journal of Destination Marketing & Management*, 3(1), 37-47.
- Özdemir, N. (2009). Turizm ve edebiyat. *Milli Folklor*, 21(82), 32-49.
- Quinteiro, S., Carreira, V., & Gonçalves, A. R. (2020). Coimbra as a literary tourism destination: Landscapes of literature. *International Journal of Culture, Tourism and Hospitality Research*, 14, 361-372.
- Squire, S. J. (1994). The cultural values of literary tourism. *Annals of Tourism Research*, 21(1), 103-120.
- Tiril, A. (2018). Bir özel ilgi turizmi olarak edebiyat turizmi ve Türkiye’nin edebiyat turizmi potansiyeli. *International Journal of Social and Humanities Sciences*, 2(2), 161-184.
- Watson, N. (2009). *Literary tourism and nineteenth-century culture*. Springer.
- Yıldırım Belediyesi, (2021). <https://www.yildirim.bel.tr/turizm-detay/Zeyniler-Koyu/9> (E.T. 28.12.2021).
- Lidar, V. (2021). Turizm ve edebiyat ilişkisi kapsamında Eskişehir Anadolu Lisesi Küçük Prens Kitap Müzesi in Barış Demirci, Ali Solunoğlu (Eds.) *Turizmde Araştırma Temaları* (pp. 34-43) (Ed.) Çizgi Kitabevi Yayınları.

Teşekkür

Bursa Zeyniler Mahallesi Muhtarı Sayın Nihat Ülker’e ve Zeyniler Çalılıkusu Kadınlar Tarımsal Kalkınma Kooperatifi üyelerine destekleri ve katkıları için çok teşekkür ederim.